

Retten til å skrive krig

Historikeren Sven G. Holtmark har tydelig gått til et heftig korstog mot alt jeg står for. Kaller det jeg skriver enten for «tøv». Eller som i «Holmgang» forleden — «vås».

Klar akademisk tale!

Han kaller meg for «mediefenomenet Fjørtoft».

Jeg vet ikke hvordan jeg skal tolke dette. Men med min bakgrunn kan jeg bare ta det som noe positivt. 22 år i norsk presse. 23-24 selvstendige fjernsynsprogrammer for NRK. Omkring 45 dokumentarfilmer av forskjellig slag. Bl.a. «Lille-Moskva» om de norske Finnmark-partisanenes skjebne. Mange oppdragsfilmer. Flere av filmene har representert Norge på store filmfestivaler. Bl.a. Moskva. Krakow. Lybeck. San Francisco. Dessuten 15 bøker. Derav 9 bøker om krig.

Jeg vet ikke hva Holtmark — ved siden av å være historiker av profesjon — har publisert. Eller hva han representerer av faglig tyngde. Men jeg er over en tid blitt klar over at han har et sterkt ønske om selv å bli et «mediefenomen». Da tydeligvis ikke gjennom ting han selv har produsert. Men ved å stå på ryggen til andre!

Han skriver at jeg denne gang — i «De som tapte krigen» konsentrerer meg om 3 punkter. 1: «Elverumfullmakten». 2: Kapitulasjonen 10. juni 1940. 3: Norge inngikk ikke formelle allianseavtaler med de krigførende land.

Dette er så feilaktig som det bare kan være. Når det gjelder «Elverumfullmakten» så har jeg tatt dette tema opp på bredt grunnlag i min første bok i den siste serien om krigen på fem bøker — i *Mot stupet* som ble utgitt i 1989 — for seks år siden!

Når det gjelder kapitulasjonen 10. juni, så gjennomgikk jeg denne i tredje bok i serien — *På feil side* — i 1991. Altså for fire år siden!

Dette faktum får meg til å tro at Holtmark ikke har lest de to bøkene der dette står inngående omtalt. Men kaster seg ut i en debatt med meg uten å være særlig oppdatert om hva jeg mener om tingene.

Det er enkelt å se at han representerer den indoktrinte og dermed ortodokse oppfatningen av krigen der endelig status for lengst er gjort opp. Mens mine synspunkter er søkende, og inviterer til motforestillinger. Av dette slutter jeg at det fra Holtmarks side derfor også er snakk om retten til å skrive såkalt riktig norsk krigshistorie. Jeg kan bare konstatere at denne eneretten har ikke norske historikere alene. Ingen har en slik enerett.

La oss derfor først kikke på «Elverumfullmakten» fra 9. april 1940.

I *Mot stupet* fra 1989 gjengir jeg det stenografiske referat fra «Elverum-møtet» der det fremgår at det ikke skjedde noen votering. Ifølge Stortingets reglement må det voteres for at et vedtak skal være gyldig.

La oss deretter se hva stortingspresident C.J. Hambro som satte frem forslaget, har sagt til Undersøkelsskommissjonen av 1945. Han sier til UK at fordi representanten Ingvald Førre fra Haugesund kom med innsigelser og fordi han forsto at Førre ville gå sterkt imot, unnlot han (Hambro) å legge forslaget frem til avstemning.

Mitt spørsmål er da såre enkelt — hvordan kan et forslag som forslagsstilleren selv holder tilbake fra avstemning for å unngå debatt, da være vedtatt?

Mitt personlige syn er at regjeringen uansett kunne styre etter den såkalte nødparagrafen. Men i alle år har det av våre mest fremtredende historikere vært fremstilt som om «Elverumfull-



makten» var det viktige. Ikke nødparagrafen. Den var det Høyesterett som fant frem til høsten 1945.

Sagt med andre ord. Jeg liker ikke myter. Og vår okkupasjonshistorie er smekkende full av myter: myter som mange historikere har vært med på å skape.

Det er flere historikere som mener at Norge var ute av krigen etter kapitulasjonen 10. juni 1940

Så til kapitulasjonen 10. juni 1940. Den er omfattende omtalt i boken *På feil side* fra 1991. Holtmark kan gå dit og finlese. At Holtmark er uenig i mine konklusjoner er en helt annen sak. Men da får han drøtte problemstillingen med bakgrunn i boken fra 1991. Og ikke hevde at dette er ting jeg konsentrerer meg om i min siste bok — *De som tapte krigen*. Der står knapt kapitulasjonen nevnt!

Men jeg skal likevel gå inn på litt av problematikken Holtmark kalte «vås» i Holmgang. Det er flere norske historikere som mener at Norge var ute av krigen etter kapitulasjonen 10. juni 1940. De snakker imidlertid lavt om dette på grunn av massiv motstand fra andre historikere. Men det har intet med hvem som har rett eller galt å gjøre. Jeg er selv ikke historiker. Men mener det samme som et lite mindretall historikere gjør. Dette er imidlertid ikke en problemstilling som avgjøres av et flertall. Slik skal nå en gang ikke forskning fungere.

Det mest interessante spørsmålet er tross alt — hva mente London-regjeringen selv om tingene høsten 1942?

På J. Dent & Sons Ltd i London, gir *The Royal Norwegian Government* da ut en offisiell bok på 80 sider: «Norway. A Handbook». Der står det hvorfor regjeringen sammen med kong Haakon og kronprins Olav rømte over til London. Her skrives det åpent at «The Military capitulation was effected on 10th June 1940». Videre i norsk oversettelse: «Den militære kapitulasjon betydde ikke en moralsk kapitulasjon... Den ubevæpnede fortsettelse, endog mer enn de foregående mi-

litære operasjoner, viser folkets vilje.»

Videre står det skrevet i denne boken fra 1942 som er offisiell fra regjeringens side, at regjeringen har forlatt Norge for å kjempe utenfor landet som frie talsmenn for det norske folks nasjonale rettigheter. Proklamasjonen til kong Haakon fra 9. juni 1940 siteres.

Med andre ord; regjeringen så på seg selv som ute av krigen så sent som høsten 1942.

Hvorfor har ikke norske historikere brukt «Norway. A Handbook» som kildemateriale? Er det fordi sannheten er for ubehagelig?

Så noen fa ord om hva som står i odelstingsproposisjon nr. 92 av 1945/1946. Der står bl.a. på side 66: «... Nar komiteen allikevel foreslar et tillegg til straffelovens bestemmelser om forræderi spesielt rettet mot medlemmer av NS er hovedgrunnen, at det kan være tvilsomt at bistand ydet tyskerne i tiden etter 10. juni 1940 inntil et nytt felttog begynner, kan betegnes som forræderi.»

Vi vet at det norske felttoget sluttet 10. juni 1940. Når ble det nye pabegynt? Eller ble det pabegynt noe nytt felttog?

Her møter London-regjeringen seg selv i døren 50 år etterpå. Dessverre fikk jeg hånd om «Norway. A Handbook» for sent til å kunne utnytte dette stoffet i min siste bok.

At regjeringen under arbeidet med landsvikforordningen har skiftet mening om saken mot 1945, er en helt annen sak

Men så kommer det virkelig interessante. 1600 norske soldater som fortsatt vokter grensen mot øst, blir satt under tysk overkommando uten at de vet det selv. De blir i avtalen med tyskerne i fortsettelsen kalt «grensepolitistoldater». Avtalen er hemmelig. Eventuelle tyske ordrer skal gis gjennom fylkesmann Hans J. Gabrielsen i Finnmark som har fått tildelt major Odd Lindback-Larsen som adjutant.

Ruge sier 23. juni til Lindback-Larsen at han regner med at ordningen



AV KJELL FJØRTOFT

gshistorie



Bugens Tidende
5/4-95.

PAUSE. Norske krigsfanger tar en pause under rydding etter eksplosjonen på Marineholmen i 1940. Et sentralt tema i denne kronikken er: Var krigen nå over?

med de 1600 norske soldatene skal vedvare til krigen er over. Og gir ordre til Lindback-Larsen om at de skal utnyttas som utdannelsessentrum for norske offiserer. En ordre som til slutt ender opp med planer som går frem til våren 1942!

Til alt overmål blir det tatt opp med Innenriksdepartementet (Viljam Hagelins departement) av fylkesmannen i Finnmark og major Lindback-Larsen, spørsmålet om å la norske frivillige få overta vaktholdet mot grensen i øst, i stedet for de tyske troppene. Da står det over 60 000 tyske soldater i Finnmark!

Det heter i ett av argumentene: «Vi vil også peke på at det eventuelt også kan betraktes som ønskelig å skåne tyske tropper for vakttenesten i Finnmark. Tatt i betraktning de klimatiske forhold der.» Dette møtet avholdes i Innenriksdepartementet siste dagene av oktober 1940. Terboven sier nei, og arresterer Lindback-Larsen.

Kunne Otto Ruge gi en slik ordre om han ikke følte seg sikker på at Norge var ute av krigen etter sin kapitulasjon? Eller var Otto Ruge landsforræder? Selv har jeg trukket de konklusjoner Ruge selv må ha trukket. Og som regjeringen selv har trukket i «Norway A Handbook» fra høsten 1942. Nemlig at Norge var ute av krigen etter sin kapitulasjon 10. juni 1940. At så regjeringen under arbeidet med landsvikforordningen har skiftet mening om saken mot 1945, er en helt annen sak. Det er tross alt historien om hva som skjedde den gang, som opptar meg.

Men ikke bare det; Mens Ruge sitter i krigsfangenskap sender han våren 1942 et notat på 15 tettskrevne sider til Oberkommando der Wehrmacht. Et notat som utvilsomt ville vakt forbitrelse og storm i London-regjeringen og Hjemmefronten om det hadde blitt kjent den gang. For ikke å snakke om hvilke reaksjoner det ville fremkalt om det hadde blitt kjent fredssommeren 1945. Her en liten smakebit.

«... Tysklands politiske mål er å skape et «nytt Europa» av frie nasjoner under tysk ledelse. Jeg er ikke politiker. Men jeg antar det norske folk og dermed også de lovlige norske statsmakter med glede er med på et europeisk samarbeide etter krigen. Vår litt naive tro på Folkeforbundet viste at vi alt

den gang var ivrige for et slikt samarbeide. Jeg antar nasjonen (Norge) er villig til å gå ganske langt for å få et slikt samarbeide istand når krigen er forbi... Selv om krigen skulle ende med fullstendig tysk seier er det vårt mål å kunne gå inn i et eventuelt tysk samarbeide.»

Atter igjen spørsmålet: kunne Otto Ruge skrive dette uten at han mente at Norge var ute av krigen etter kapitulasjonen 10. juni 1940?

Vi hadde fire allierte nasjoner: Storbritannia, Frankrike, Sovjet, USA. De var krigførende og delte alt krigsbytte. Norge tilhørte ikke de allierte ifølge bl.a. den tidligere norske ambassadør i London under krigen — Erik Colban. Han har skrevet doktoravhandlingen «Stortinget og utenrikspolitikken». På side 38 slår Colban uomtvistelig fast at «Norge aldri inngikk noen direkte allianseavtale med de andre krigførende nasjoner». Se også hva utenriksminister Halfdan Koht skriver på side 282 i sin bok *For fred og friedom*.

Og for all del. Også professor Lauterpacht i Oppenheim — International law bind nr. 3 mai 1959, slår der bombastisk fast: «During the World War — Norway ... were not Allies».

Hovedsaken for meg har vært å bruke et helt annet utgangspunkt enn andre

Helt til slutt. Det er høyst trolig at det kan finnes feil i mine fem siste bøker om krigen. Det ville ellers vært merkelig om ikke dette skulle skje på nærmere 2500 boksider. Det har til og med skjedd med historikere som har skrevet bøker. Men hovedsaken for meg har vært å bruke et helt annet utgangspunkt enn andre. Jeg har bl.a. satt flere av krigens tapere inn i den krig de vitterlig var med i. Det var mitt mål. Og det har jeg gjennomført. Ikke alle liker det.

Men når Holtsmark sier til NTB at «Fjørtoft har rett og slett ikke forstått den situasjon norske myndigheter sto overfor under krigen», da vandrer han rett ut på de store vidder. Jeg prøver å finne ut hva som skjedde uten å legge sterke følelser i det. Ikke dekke over. Ikke tilsi. Eller på død og liv støtte en av partene i krigen femti år etterpå. Det burde være nok for alle at jeg kommer fra en Hjemmefront-familie. Og at jeg mener at nazismen, fascismen og stalinismen er de verste ideologier verden noen sinne har opplevd.

Så får dogmatiske historikere som Sven G. Holtsmark mene hva de vil om meg. Men heldigvis finnes det unntak blant historikerne som er mer progressive og ikke bare statiske og dogmatiske i sin forskning. Det forteller anmeldelser av min siste bok. Jeg tror derfor ikke at Holtsmark vil lykkes med sitt korstog og sin vendetta mot meg.

Men uansett vil jeg si med den franske historikeren Francois Ker-saudy: «Jeg tror vi må være enig med våre venner i øst. Fremtiden kjenner vi. Det er fortiden som hele tiden forandrer seg!»

Hvorfor? Er det ikke ellers merkelig at rettsvesenet under landsvikopp-gjøret først høsten 1947 fikk kjennskap til at det eksisterte en kapitulasjonsavtale? Da var mange av de viktigste landssviksaker på dømt.

Ringer det ingen bjeller et eller annet sted?

Kronikk/kontaktpersoner

Normann Kirkeide	55 21 46 03
Jan H. Landro	55 21 46 97